

Hoe en waarom paardengebitsverzorging.

Een paard dat vrij rondloopt in zijn natuurlijke omgeving, besteedt gemiddeld zestien uur per dag aan eten. Zo was het een paar duizend jaar geleden voor alle paarden en nu alleen nog maar voor 'wilde' paarden. En wat eten ze dan? Alles wat het paard goed voor zichzelf vindt: het grove gras van de steppe en 's winters vooral schors en takjes. Een paard heeft aan die grove structuur een hoop kauwwerk. Daardoor zal hij een volledige zijdelingse kauwbeweging maken, waarbij de raakvlakken van de kiezen volledig heen en weer over elkaar heen schuiven. Tijdens het kauwen maakt een paard een behoorlijke hoeveelheid speeksel aan. Het ruwvoer wordt daarmee vermalen tot een papje (voedselbolus) naarmate het steeds verder opschuift in de mond richting keel om doorgeslikt te worden. Het verteringsproces van een paard begint dan ook niet pas in de maag, maar in de mondholte. Zolang dit spijsverteringsproces zo begint, zal een paard geen tot weinig verteringsproblemen kennen.

Onze paarden leven niet meer in het 'wild' in de vrije natuur. Onze paarden zijn gedomesticeerd, zoals dat plechtig genoemd wordt. Onze paarden zijn 'huisdieren' geworden en daarmee totaal van ons afhankelijk voor hun kostje. Zoals wij onze paarden voeren staat ver af van de natuur. Bovendien zijn er maar weinig paarden die van ons de kans krijgen om zestien uren per dag grazend door te brengen. Vele paarden die op stal gehouden worden moeten toe met slechts zo'n vier uur aan kauwbezigheden. Maar zelfs bij weidegang blijft er nog een probleem bestaan. Onze weidegronden hebben geen steppegras en onze bomen worden keurig beschermd tegen vraatzucht. Ons gras heeft te weinig ruwe structuur voor een paard. Dus ook het hooi en de voordroogkuil die we van het land halen. In de mond van het paard wordt het verteerde gras meer spinazie dan de vezelstructuur die het steppegras had. Het paard hoeft niet meer zo veel zwaar werk te verrichten met kauwen. Daardoor zal hij ook niet een volledige zijdelingse kauwbeweging maken. De kiezen schuiven daardoor niet helemaal heen en weer over elkaar en slijten niet helemaal af. Daardoor ontstaan er op de buitenkanten van de bovenkiezen en op de binnenkant van de onderkiezen niet afgesleten scherpe glazuurpunten. Deze punten op de bovenkiezen kunnen de binnenkant van de wang (het wandslijmvlies) beschadigen. We denken er niet zo snel aan, maar over die wangen (bakken) lopen wel de bakstukken van het paardenhoofdstel. Als daardoor druk op de wangen ontstaat, die pijnlijk tegen de scherpe glazuurranden worden aangewreven, is dat voor het paard een reden deze pijn te ontwijken. Wij zeggen als ruiter of als menner dan dat we 'aanleuningsproblemen' hebben. Het paard wil onze hulpen niet beantwoorden, maar juist ontwijken. Gelukkig is het probleem van de scherpe punten makkelijk te verhelpen. Gewoon een jaarlijkse standaard onderhoudsbeurt door de paardentandarts of paardengebitsverzorger.

Afwijkingen

Er zijn helaas meer problemen dan de scherpe glazuurranden op de kiezen. Niet alleen de onvoldoende zijdelings kauwbeweging leidt tot gebitsverzorging, ook bepaalde gebitsafwijkingen. Waarom zulke afwijkingen bestaan weten we niet. Zover we weten is er tot op heden nog geen onderzoek gedaan naar genetische afwijkingen in het gebit. Wel zien we dat bepaalde rassen gekenmerkt worden door bepaalde afwijkingen. Persoonlijk denk ik dat het kruisen van rassen invloed heeft op het gebit. Dat valt duidelijk te zien bij de minipaardjes die soms schrikbarende afwijkingen in het gebit laten zien. Soms is het zelfs zo erg dat het paardenhoofdje te klein is en te weinig ruimte kan bieden aan alle kiezen en tanden, zodat alles schots en scheef staat en kiezen op een verkeerde plek staan.

We kunnen de meest voorkomende afwijkingen op een rijtje zetten:

- Overbeet/ onderbeet.
- Grote haken op het kauwvlak van de kiezen (op de voorste of achterste kiezen).
- Een golfgebit.
- Een schaargebit.
- Een trapgebit.
- Dominante kiezen in de kiezenrij.
- Teveel of te weinig tanden/kiezen.
- Tandens/kiezen op een verkeerde plaats
- Verschil in hellingshoek van de beiden kiezenrijen.
- Het niet op normale wijze willen wisselen van snijtanden/kiezen.
- Diastase (ruimtes tussen kiezen).

trapgebit voor behandeling

trapgebit na behandeling

We zullen al deze afwijkingen een voor een met foto's verduidelijken. We moeten erbij aantekenen dat sommige van deze afwijkingen geen aangeboren afwijkingen zijn, maar ontstaan zijn door een verkeerde behandeling van een paardentandarts of gebitsverzorger. Wat geen afwijkingen zijn, maar zaken die we ook tegen kunnen komen in de paardenmond zijn fractures (breuken) en ontstekingen op diverse plekken.

Paardentandarts of paardengebitsverzorger

Een dierenarts is de eerst aangewezen persoon voor een gebitsbehandeling aan het paardengebit, zou men zo denken. Gaan wij als mens met gebitsproblemen naar onze huisarts? Nee, natuurlijk niet, wij gaan naar een tandarts, een specialist. Ook een dierenarts

kan zo'n specialist zijn. Hij of zij moet dan wel na de opleiding tot veterinaire doorgestudeerd tot paardentandarts. Natuurlijk krijgt iedere dierenarts tijdens zijn studie een basisopleiding voor gebitsverzorging en kan hij of zij prima een scherpe haak of punt wegvijlen. Maar deze basisopleiding is onvoldoende om alle gebitsproblemen te kunnen oplossen. Bovendien doet een dierenarts in de praktijk weinig aan gebitsverzorging, zodat hij deze vaardigheid minder onder de knie heeft. Een echte afgestudeerde paardentandarts is dus de ideale persoon: hij is een specialist. Hij mag volgens de wet daardoor ook veel meer dan een niet-veterinair, zoals een paard verdoven (sederen). Helaas hebben we in Nederland te weinig van deze vakmensen, die als enige officieel daadwerkelijk paardentandarts mogen heten.

Wie zich bezig houdt met het onderhoud van een paardengebit hoeft niet gekwalificeerd te zijn. Een gebitsverzorger is een vrij beroep, net als het beroep van hoefsmid. Iedereen mag zich volgens de wet zo noemen en (dat is te gek voor woorden) dit 'vak' uitoefenen. De groep gebitsverzorgers is een sterk groeiende sector. Toch treffen we vakbekwame gebitsverzorgers aan die zeer serieus met hun vak bezig zijn maar er niet of nauwelijks voor opgeleid zijn. Hun leermeester is de praktijkervaring en een grote dosis autodidactiek (je kennis eigen maken

door zelf te leren). Een aantal gebitsverzorgers heeft een zeer gedegen opleiding in Amerika (Idaho) gedaan, die van basis tot master kan gaan. Je moet een aantal keren terugkomen voor deze opleiding. Dan pas kun je het examen doen en ben je gecertificeerd. Anderen hebben alleen de eerstejaars basisopleiding gedaan en beroepen zich erop dat ze ook gecertificeerd zijn. Er worden zelfs gebitsverzorgers 'opgeleid' door mensen die zelf nauwelijks een opleiding hebben gedaan. Gelukkig hoeft nu niemand meer helemaal naar Amerika toe voor de

(dure) vakopleiding tot gebitsverzorging. Sinds kort is het mogelijk deze opleiding officieel in Nederland te doen. Vier zeer deskundige vakdocenten hebben een eerste groep opgeleid aan het NHB te Deurne. Een intensieve tweejarige opleiding in theorie en praktijk.

Hoe herkennen we een vakman of vakvrouw?

Hoe weten we nu met wat voor soort gebitsverzorger we te maken hebben. Het verschil tussen een paardentandarts en een paardengebitsverzorger hebben we al uitgelegd. Ze zijn beide gespecialiseerd, alleen heeft een paardentandarts meer bevoegdheden.

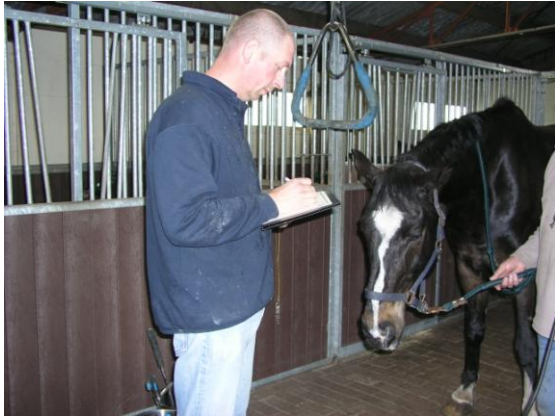
Het is bijzonder lastig om uit advertenties of via websites te achterhalen of iemand vakkundig is. Ook van de discussieforums op internet word je niet veel wijzer. Helaas bestaat er nog geen beroepsvereniging waar men kan aankloppen, al komt die er wel aan. De hoefsmeden kennen wel een beroepsvereniging van vakbekwame hoefsmeden.

Er zit niets anders op dan voorlopig af te gaan op de ervaringen van anderen. Toch kunt u zelf er wel wat aan doen om erachter te komen of u te maken heeft met een goed opgeleide vakman. U heeft het recht te vragen naar de opleiding van 'uw' paardengebitsverzorger. U staat op het punt kosten te maken en moeite te doen voor een controle op het gebit van uw paard. U kunt wel degelijk vragen naar zijn of haar ervaringen. U kunt vragen hoe de werkplanning is, hoe lang de behandeling zal duren en wat de kosten zullen zijn.

Hoe gaat zo'n bezoek in zijn werk? Na een kennismaking met de eigenaar zal worden kennis gemaakt met het paard. De gebitsverzorger zal het paard op zijn gemak stellen. Er zal u gevraagd worden naar het eetgedrag van het paard en hoe hij is met rijden (bijvoorbeeld of er aanleuningsproblemen zijn).

Eerst zal het hoofd aan de buitenkant worden onderzocht. Het hele hoofd wordt afgetast. Gekeken wordt of de kauwspieren links en rechts even goed ontwikkeld zijn. Het paard wordt vervolgens voor in de mond bekeken. Eerst wordt de mond goed uitgespoeld om etensresten te verwijderen. De snijtanden, eventuele haaktanden en wolfskiezen worden gecontroleerd. Dan is het nu tijd voor de mondklem (speculum) om de kiezenrij en de gehele mondholte te inspecteren. Wat daar wordt aangetroffen wordt door de gebitsverzorger precies verteld. Waarschijnlijk wordt u gevraagd zelf met uw hand door de mondklem eens te voelen in de mond langs de kiezen. Met een sterke lamp kan hij of zij eventuele problemen zichtbaar maken. Belangrijk is dat er wordt gekeken hoe de snijtanden en kiezen op elkaar sluiten. De kauwbeweging wordt niet alleen zijwaarts, maar ook voorwaarts/achterwaarts gecontroleerd. Alle bevindingen worden door de gebitsverzorger op een behandelkaart genoteerd.

Tot zover de controle. Nu moet de behandeling nog gaan volgen. Een echte vakman of

vakvrouw zal aandringen op een licht roesje voor uw paard. Dat doet hij niet uit angst voor het paard, zoals boze tongen wel eens beweren. Zo'n sedatie is voor het paard een veilige manier om het gebit 100% te kunnen behandelen, zeker als de gebitsverzorger het gebit helemaal wil balanceren. Een gebit goed uitbalanceren (geheel sluitend maken) duurt gemiddeld drie kwartier tot een uur, omdat er veel gepast en gemeten moet worden. Zonder dat roesje worden veel paarden op den duur erg onrustig en daardoor nog niet voor de helft goed behandeld. Zonder

sedatie kun je alleen wat scherpe puntjes wegraspen bij een braaf paard.

Waarom kunt u verder een vakman/-vrouw herkennen?

- Uw paard zal met respect en in alle rust behandeld worden.
- Er zal voldoende tijd genomen worden om u voor te lichten.
- Er zal doorverwezen worden als er iets buiten zijn bevoegdheden of kunde gedaan moet worden.
- Hij/zij zal goed kunnen samenwerken en communiceren met een veterinaire.
- Hij/zij zal schoon en ordelijk te werk gaan.
- De mondklem (speculum) zal regelmatig losgemaakt worden, zodat het paard zijn mond kan ontspannen.
- U zult op de hoogte gesteld worden over de eventuele nazorg.
- Hij/zij is gemiddeld een half uur tot een uur met uw paard bezig, afhankelijk van de van tevoren vastgestelde problemen.

Afwijkingen aan de snijtanden

- Een paard heeft bij zijn geboorte al de beschikking over zes kiezen. Binnen zes maanden na de geboorte ontwikkelt het paard ook al zijn snijtanden. Deze kiezen en snijtanden behoren tot het zogenaamde melkgebit en – net als bij de mens – zal het paard deze

inwisselen voor de permanente exemplaren (zie schema aan het eind). De wortels van de melktanden en -kiezen worden door het lichaam opgelost. Wat overblijft is een dop, die door de permanente tand of kies uit de kaak gedrukt wordt. Dat proces van uitstoten gaat vaak vlekkeloos en veroorzaakt voor een paard geen problemen. Helaas gaat dat niet bij alle paarden zo. Het kan gebeuren dat de wortelpunt onvoldoende oplost en dat de permanente tand niet naar boven komt (doorkomt). Onvoldoende opgeloste wortelpunten vormen een van de redenen dat die tand zelfs op een verkeerde plek kan doorkomen. Soms kan de dop op de snijtand omklappen richting verhemelte en daarin vastgroeien. Ingrijpen is dan geboden. Met de hulp van een tandarts/gebtsverzorger kan ervoor gezorgd worden dat de permanente tand op de juiste plek kan doorkomen of, indien de tand toch al is doorgekomen, kan opschuiven.

- Een paard kan een overbeet of onderbeet hebben. Bij een overbeet staan de bovensnijtanden niet op de ondersnijtanden, maar erover heen. Doordat enkele tanden niet meer bovenop elkaar staan en geen snijcontact met elkaar maken, vindt daar ook geen afslijting plaats. De boventanden groeien door over de ondertanden en de ondertanden

kunnen zelfs tegen het verhemelte groeien. Bij een onderbeet staan de ondertanden verder naar buiten dan de boventanden. Zo kunnen de ondertanden voor de boventanden doorgroeien, terwijl de boventanden achter de ondertanden doorblijven groeien. Ze kunnen zelfs de onderkaak beschadigen. Een tandarts/gebtsverzorger zal bij een dergelijke afwijking regelmatig de snijtanden corrigeren (dus afslijpen) om er voor te zorgen dat de

voorwaarts/achterwaartse beweging, die het kauwen teweegbrengt, in stand gehouden blijft. Vaak blijkt dat de over- of onderbeet niet alleen beperkt blijft tot de snijtanden. De afwijking loopt vaak door in de kiezenrij, waardoor ook goed naar de kiezenrij moet worden gekeken. We komen daarop later terug als de kiezen besproken worden.

- Ook kunnen snijtanden uit zichzelf te lang worden doordat ze niet natuurlijk afslijten. Dat kan gebeuren door ouderdom, maar ook door onvoldoende gelegenheid tot slijten. De tandarts zal dan de snijtanden moeten inkorten. Meestal moeten de snijtanden worden ingekort ten gevolge van een correctie aan de kiezenrij, omdat anders het gebit onvoldoende sluit. Staan de snijtanden bijvoorbeeld keurig op elkaar, terwijl je tussen de kiezen door kunt kijken, dan heb je dus te weinig aansluiting van kiezen op kiezen.

- Heeft een paard op één kant last van zijn kiezen dan zal het aan de andere kant gaan kauwen. Normaal gesproken kauwt het paard afwisselend links en rechts met als gevolg dat de snijtanden ook recht af zullen slijten. Kauwt een paard voornamelijk aan een kant dan zal dit zich vertalen naar scheve afslijting van de snijtanden. We zien de snijtanden scheef oplopen (diagonaal). Wanneer het probleem in de kiezenrij, dat dit scheef lopen van de snijtanden veroorzaakte, opgelost is, zullen de snijtanden weer mooi recht afslijten na correctie.

- Door verkeerde kauwbewegingen kunnen er nog meer afwijkingen aan de vorm van de snijtanden ontstaan, zoals een ‘smile’ of ‘frons’. Bij een ‘smile’ zijn de middenondersnijtanden korter en de ondersnijtanden aan de buitenzijde langer, zodat als

het ware een glimlach wordt gevormd. Bij een ‘frons’ zien we het omgekeerde: de middenbovensnijtanden zijn korter en de buitensnijtanden langer, zodat die als het ware een ‘frons’ vormen.

- Een paard kan door een trap van een ander paard een gebroken tand hebben opgelopen of zelfs een tand missen. De tegenoverliggende tand slijt daardoor niet. Dan is het zaak deze regelmatig in te korten. Hetzelfde gebeurt in een situatie dat er een tand getrokken moet worden vanwege bijvoorbeeld een ontsteking.
- Als we de snijtanden van opzij bekijken, zien we dat ze in een hellingshoek tussen de 8 en 12 graden staan. Is de hoek kleiner, dan zal die afwijking gecorrigeerd moeten worden. In praktijk komt het erop neer dat de hellingshoek van de snijtand zelf groter gemaakt wordt, waardoor deze een fractie korter zal worden.
- Een paard kan te veel of te weinig snijtanden hebben. Soms dient er dan eentje verwijderd te worden. Ook kunnen tanden op een verkeerde plaats staan. Mocht een paard daar last van hebben, kan overwogen worden deze tand te verwijderen. Een andere mogelijkheid die tot beschadiging van tanden kan leiden is de stalondeugd van het kribbenbijten. Verkeerde slijtage daardoor moet soms bijgewerkt worden.
- Niet alleen komen er gebroken tanden voor, maar zelfs gebroken boven- of onderkaken. Dit soort fractures moeten behandeld worden door een specialist, die dit meestal met fixatiedraad repareert.
- Vooral oudere paarden willen nogal eens last hebben van tandsteenvorming aan de snijtanden. Dit kan het tandvlees irriteren, waardoor het tandsteen weghalen noodzakelijk is.

Aandoeningen van de hengstentanden.

Tussen het vierde en het vijfde levensjaar komen bij de mannelijke dieren de hengstentanden door. Deze zitten in het tandenloze gedeelte vlak achter de snijtanden. De onderste zitten dicht bij de snijtanden dan de bovenste. Je kunt deze tanden beschouwen als een ‘gevechtstand’. Ze komen echter ook bij merries voor, al zijn ze dan meestal klein van stuk. De onderste hengstentanden komen normaal als eerste door en geven zelden problemen. De

bovenste hebben regelmatig moeite om door het tandvlees heen te komen. Wanneer de hengstentand onder het tandvlees verborgen blijft, noemen we dit een blinde hengstentand. Zo'n niet doorgekomen hengstentand kan veel druk op het tandvlees geven en er zijn paarden die daar erg gevoelig op reageren. Een paard dat er last van heeft zal dat kunnen tonen doordat hij graag op hout kluift (vergelijk dat maar met de bijtring bij baby's) of doordat hij het bit moeilijk aanneemt. In principe willen we de natuur zijn gang laten gaan en wachten we rustig af of het paard het zelf voor elkaar krijgt de hengstentand door te laten komen. Lukt dit niet en heeft het paard bovendien de leeftijd dat die bovenste hengstentanden er al door hadden moeten zijn, dan kunnen we het paard een handje helpen met het doorkomen. Dit is een kleine en eenvoudige ingreep. Het tandvlees boven de hengstentand wordt met een sneetje (incisie) opengemaakt of met een holpijpje open geboord.

De hengstentand houdt zichzelf niet schoon, omdat deze niet meedoet in het kauwproces. Daardoor kan zich makkelijk tandsteen afzetten. Vaak zien we dit bij oudere paarden en meestal aan de hengstentanden in de onderkaak. Het omliggende tandvlees is vaak wat opgezwollen en bloedt makkelijk. Bij een gebitscontrole dient dit tandsteen verwijderd te worden.

Hengstentanden kunnen erg lang en scherp worden. Dat kan leiden tot tongbeschadigingen. Als je namelijk met het bit wat druk op de tong uitoefent, zal de doorbloeding van de tong een beetje belemmerd worden en zal de tong wat opzetten. Je ziet dan dat de tong als een letter S tussen de lange scherpe hengstentanden geklemd ligt. De oplossing daarvoor is het inkorten en afronden van de hengstentanden tot een glad bolletje. Het paard zal dit beslist erg prettig vinden, al moeten we niet denken dat het paard hierdoor ineens veel beter gaat lopen.

Wolfskiezen

Wolfskiezen zijn rudimentaire kiesjes. Het zijn eigenlijk overblijfselen van de evolutie.

Normaal zitten ze in de bovenkaak vlak voor de eerste kies en zelden onder. Voor de opname en het vermalen van voedsel zitten deze kiesjes niet in de weg. Komt het bit er tegen aan, dan wel. Een wolfskies is slechts een tot twee cm lang en zit meestal in een tandkast verankerd. Een tandkast is een holte in het

kaakbot, waarin de tand of kies vastzit. Een normale kies van ongeveer acht cm kan de druk van een bit goed weerstaan door zijn grootte en omvang. Een klein wolfskiesje kan dat niet. Het paard ondervindt er pijn van en het wolfskiesje kan onder druk van het bit zelfs breken. Om uit te sluiten dat dit wolfskiesje aanleuningsproblemen veroorzaakt, wordt vaak het advies gegeven om ze hoe dan ook te verwijderen. Is er een wolfskies aanwezig maar niet zichtbaar, dan noemen we dit een blinde wolfskies. Vaak zitten deze blinde wolfskiesjes

wat verder van de eerste kiezen vandaan. Ook zitten ze vaak wat schuin in de kaak. Van deze blinde wolfskiesen kunnen paarden enorm last hebben als het bit hier tegen komt. Dan is verwijderen pure noodzaak.

Als mens willen we graag zo weinig mogelijk pijn bij de tandarts meemaken bij het trekken van een kies. Er zijn zelfs mensen die het liefst in de wachtkamer al een verdoving krijgen. Het is naar mijn oprechte mening dan ook je reinste dierenmishandeling om dit soort ingrepen zonder verdoving bij een paard uit te voeren. Bij niet verdoven loop je ook nog eens twee risico's. Ten eerste is de kans dat de wolfskies afbreekt tijdens verwijderen erg groot, omdat het paard zijn hoofd niet stil houdt. Het doet hem pijn en dat probeert het paard uiteraard te ontwijken. Een afgebroken wolfskies kan nog vervelender zijn dan een hele, omdat de breuk erg scherp kan zijn. Ten tweede kun je door onverhoede bewegingen een bloedbad aanrichten.

Aan de binnenkant (aan de zijde van het verhemelte) van de wolfskies loopt een ader. Maakt het paard onverwachts een rare beweging terwijl het kiesje met een vlijmscherp instrument losgemaakt wordt, bestaat de kans dat die ader doorboord wordt. Bij het verwijderen van een wolfskies is het dus noodzakelijk het paard een roesje (sedatie) te geven en rond het kiesje een lokale verdoving. Een echte paardentandarts/gebitsverzorger zal weigeren een wolfskies te verwijderen zonder te verdoven.

Afwijkingen aan de kiezen.

Een paard maakt een driedelige kauwbeweging. Een paard kan niet aan twee kanten tegelijk kauwen omdat de bovenkaak breder is dan de onderkaak en de bovenkiezen breder dan de onderkiezen. Paarden maken een actieve kauwbeweging met hun onderkaak, net als wij mensen dat doen. De bovenkaak blijft daarbij passief. Een paard met een gezond gebit eet afwisselend links en rechts. Dus een poosje kauwt het paard op links en na een poosje kauwt het weer op rechts. Hij maakt dus een zijdelingse kauwbeweging. Ook doet het paard uiteraard de kaken van elkaar en weer op elkaar, ook al houdt hij de mond gesloten. Maar wat we ook niet zien is dat het paard ook een kauwbeweging maakt die naar voren en naar achteren gaat. Dus alles bij elkaar opgeteld beweegt het paard in zijn kauwbewegingen: links, rechts, open, dicht en voorwaarts/achterwaarts. Iedere tand en/of kies die dit belemmert is een probleemtand/-kies.

Iedere afwijking, waar dan ook in het gebit, die de natuurlijke kauwbeweging verstoort dient gecorrigeerd te worden.

- Omdat we te zacht ruwvoer voeren, maakt het paard daardoor minder zijdelingse kauwbewegingen, waardoor er aan de boven- en onderkiezen scherpe glazuurpunten ontstaan. Boven is dat aan de wangzijde en onder aan de tongzijde. Bij iedere kauwbeweging komt het paard deze scherpe punten tegen. We zien dan ook geregeld dat het wangslimvlies, dat de binnenkant van de paardenmond bekleedt, hierdoor beschadigd is. Op deze zelfde plek lopen ook de bakstukken van ons hoofdstel. Ieder kan zich dan wel voorstellen wat voor een naar gevoel (pijn) het paard hierdoor ondervindt. Doen we ook nog eens de neusriem erg strak, dan wordt het nog vervelender. Het verwijderen van deze glazuurpunten behoort tot het standaard werk van de gebitsverzorger en moet minimaal één's per jaar herhaald worden. Waar men als paardeneigenaar zelf ook op moet letten is

dat ook de achterste kiezen (onder het oog) glad gemaakt worden. U mag dit controleren, want dat is uw goed recht: u wilt immers het beste voor uw paard.

- Een normale kiezenrij begint vlak. Meer naar achter lopen de kiezen in een boogje wat omhoog. Ook hier komen we vaak afwijkingen tegen, zoals kiezen die te hoog zijn en de tegenoverliggende kiezen wegdrücken. Vaak zijn dit de vierde en de vijfde kies in het bovengebít die te lang zijn. Hierdoor kan het paard in zijn natuurlijke kauwbeweging belemmerd worden. Dit soort dominante, uitstekende kiezen zullen ingekort moeten worden. Bij kleine afwijkingen kan dit met de handrasp. Bij grote afwijkingen moet dit met een elektrische frees.

- Bij paarden met een onder- of overbeet zien we meestal ook in de kiezenrij dezelfde afwijkingen die we bij de snijtanden aantreffen. Heeft het paard in de kiezenrij een overbeet, dan vindt er op het voorste stukje kauwvlak van de eerste bovenkies geen afslijting plaats. Hierdoor ontstaat er een grote haak op dat kauwvlak van de eerste kies. Hetzelfde zien we dan op de achterste kies van het ondergebít. Bij een onderbeet zien we de verschijnselen andersom.

De voorwaarts/achterwaartse kauwbeweging van het paard komt hierdoor op slot te staan . Hij kan alleen nog zijdelings kauwen waardoor er groeven ontstaan in heel de kiezenrij, zodat het eruit gaat zien als een ouderwets wasbord. De onderkaak moet kunnen uitzakken, als een paard zijn houding verandert van een hoge hoofd-hals naar een lage hoofd-hals. Dit uitzakken is een mechanisch gebeuren dat buiten de wil van een paard geschiedt. Wordt een paard hierin belemmerd dan zal hij moeilijk willen of kunnen nageven. Hij zal de mond open doen om ruimte te creëren om zijn onderkaak alsnog wat te laten uitzakken (6 tot 8 mm). Maar als we dit verhinderen door de neusriem ook nog eens te strak te gespen, krijgt een paard dat uitzakken helemaal niet meer voor elkaar. Als we dachten dat dit soort haken alleen bij paarden voorkomen met over- of onderbeet, moeten we u teleurstellen. Het komt ook voor bij paarden die de snijtanden recht op elkaar hebben. Dergelijke haken moeten natuurlijk verwijderd worden door ze weg te raspen of te frezen. Over een haak praten we als het echt gaat over een punt op een gedeelte van het kauwvlak. Wanneer het hele kauwvlak van de kies schuin omhoog loopt, spreken we van een olopende kies (ramps).

- Als we een paard in de mond vanaf de voorkant bekijken, dan zien we geen vlak, maar een hellend gebít. Het gebít staat onder een hoek van 12 tot 18 graden. We noemen dit de hellingshoek van de kiezenrij. Als een paard kauwproblemen krijgt aan een kant, dan zal hij bij voorkeur aan de andere kant gaan kauwen. Hierdoor kan er een verschil ontstaan in de hellingshoek tussen links en rechts. De ene kant zal vlakker worden, terwijl de andere kant steiler wordt. Maar zelfs een gebítverzorger kan door verkeerd raspen of frezen afwijkende verschillen maken in de hellingshoeken van het gebít. We zien in de loop der tijden een scheef lopende lijn (diagonaal) ontstaan in de snijtanden. Dit valt alleen maar op te lossen door het herstellen van de hellingshoek en de snijtanden weer recht te maken. In principe moeten we zoveel mogelijk van de natuurlijke hellingshoek van het paard afblijven.

- Bij een paard dat een extreem grote hellingshoek heeft, noemen we een dergelijk gebit een 'schaargebit'.
- Zien we de kiezen veel in niveau verschillen, dan noemen we dit een 'getrapt gebit'.
- Verloopt dit niet abrupt maar vloeiend, dan noemen we dit een 'golfgebit'.
- We zien ook zo nu en dan ruimtes tussen kiezen waar voedsel tussen blijft zitten. We

noemen dit een 'diastase'. Vooral kuilvoer heeft de neiging daar achter te blijven en te gaan rotten, waardoor al snel tandvleesontstekingen kunnen ontstaan. We kunnen dit herkennen aan de sterk stinkende geur die uit de mond komt. Het paard zal niet goed vermalen voedsel (proppen) uit de mond laten vallen en vermageren als we er niet op tijd bij zijn. Een behandelmethode die voor de rest van het paardenleven afdoende is, bestaat nog niet. Er zijn methodes waar gebruik wordt gemaakt

van opvullen van de ruimtes. Ook het groter maken van de ruimtes waardoor het voedsel, dat ertussen komt, er ook weer makkelijk uitkomt, wordt veel gedaan. Omdat de kiezen constant in beweging zijn met afslijten en weer naar elkaar toekomen, zal de diastase weer terugkeren. Dat komt omdat de kroon, die bij een paard gedeeltelijk boven maar ook onder het tandvlees doorloopt in zijn geheel wat scheef staat in de tandkast. In ieder geval zal het gebit goed uitgebalanceerd moeten worden en de eigenaar zal het advies krijgen om het paard op hooi te zetten, het liefst grof stengelig. De diastase zal schoon gemaakt worden en eventueel opgevuld of open gefreesd worden.

- Mist een paard een kies (door verwijdering of door ouderdom), dan zal de tegenoverliggende kies in het ontstane gat groeien. Hierdoor zal uiteraard de natuurlijke kauwbeweging verstoord worden. Het is dan zaak de te lange kies in te korten. Dit zal eigenlijk bijna altijd elektrisch moeten gebeuren.
- De eerste drie kiezen die we tegenkomen zijn wisselkiezen (zie schema aan het eind). De wortels worden opgelost door het lichaam en de permanente kies drukt het restant van de melkkiezen (doppen) eraf. Soms kunt u ze in de voerbak terugvinden. In deze periode kunt u op de onderkaak verdikkingen waarnemen. Het komt regelmatig voor dat de doppen er slecht af willen komen. Het paard voelt ze met kauwen omdat ze vaak wat boven de rest van het gebit uit steken. De onopgeloste scherpe punten aan de onderkant van de doppen drukken in het tandvlees. Dit geeft pijn bij kauwen, maar ook bij een strak aangetrokken neusriem. Dat kunt u zich wel indenken. Een dop kan verwijderd worden als hij een beetje los zit ('rijp' is). Je kunt hem dan al wat heen en weer bewegen en er is een duidelijke scheidingslijn zichtbaar met de permanente kies. Het vroegtijdig doppen verwijderen is een pijnlijke en onnodige mishandeling.
- Is een kies om wat voor reden dan ook afgebroken, dan zal hij meestal verwijderd moeten worden. Dat is noodzakelijk omdat bacteriën makkelijk de fractuur (breuk) in kunnen en voor ontstekingen gaan zorgen. Er dienen eerst röntgenfoto's gemaakt te worden om te zien hoe zo'n breuk loopt, voordat zo'n kies eruit gaat. Voor een kiesextractie zult u naar een specialist (kliniek) moeten.
- In de paardenmond kunnen er op diverse plekken ontstekingen ontstaan. Ontstekingen geven altijd problemen met het kunnen opnemen van voedsel. Of we de ontstekingen kunnen oplossen hangt ervan af hoe snel we erbij zijn. Als er tanden of kiezen (elementen) aangetast zijn, leidt dit vaak tot extractie van het betrokken element. Voor de zekerheid

moet er bijna altijd een foto gemaakt worden. Je moet er toch niet aan denken dat we een achteraf gezonde kies verwijderd hebben.

- Net als bij de snijtanden kan een paard te veel of te weinig kiezen hebben of kiezen die op een verkeerde plek staan. Gelukkig komt dit niet zo heel vaak voor. Het is de verantwoordelijkheid van de tandarts/gebtsverzorger om ervoor te zorgen dat dit soort afwijkingen geen nadelig invloed zullen hebben voor het functioneren van het paard.

SCHEMA

Gebitsveranderingen			
Snijtanden/kiezen	doorkomen	wisselen	volgroeid
1e 2 melktanden onder (binnen-veulentanden)	reeds aanwezig bij geboorte	2,5 jaar	3 jaar
1e 2 melktanden boven (binnen-veulentanden)	reeds aanwezig bij geboorte	2,5 jaar	3 jaar
1e 2 snijtanden onder (midden-veulentanden)	6-30 dagen	2,5 jaar	3 jaar
1e 2 snijtanden boven (midden-veulentanden)	6-30 dagen	2,5 jaar	3 jaar
2e 2 melkkiezen onder (premolaren, binnen-veulentanden)	reeds aanwezig bij geboorte	3 jaar	3,5 jaar
2e 2 melkkiezen boven (premolaren, binnen-veulentanden)	reeds aanwezig bij geboorte	3 jaar	3,5 jaar
3e 2 melkkiezen onder (premolaren, binnen-veulentanden)	reeds aanwezig bij geboorte	3,5 jaar	4 jaar
3e 2 melkkiezen boven (premolaren, binnen-veulentanden)	reeds aanwezig bij geboorte	3,5 jaar	4 jaar
2e 2 snijtanden onder (midden-veulentand)	6-8 weken	3,5 jaar	4 jaar
2e 2 snijtanden boven (midden-veulentand)	6-8 weken	3,5 jaar	4 jaar
3e 2 snijtanden onder (buiten-veulentand)	6-8 maanden	4,5 jaar	5 jaar
3e 2 snijtanden boven (buiten-veulentand)	6-8 maanden	4,5 jaar	5 jaar

<p>Tegen de tijd dat het paard 1 jaar is, heeft het een set van 24 tanden en kiezen; 12 snijtanden en 12 premolaren. Tegen de leeftijd van 2 jaar zijn alle melktanden volledig doorgekomen. * De 1e melkkies (premolaar, nr. 6, P1) is de voorste kies; de 3e permanente kies (molaar, nr. 11, M3) is de achterste kies. Het paard wisselt dus van voor naar achteren.</p>	 <p>schedel van een eenjarig paard</p>
---	--

wolfskiezen	6-8 maanden	n.v.t.	n.v.t.
1e 2 permanente kiezen (molaar)	1 jaar	n.v.t.	1,5 jaar
2e 2 permanente kiezen (molaar)	2 jaar	n.v.t.	2,5 jaar
3e 2 permanente kiezen (molaar)	3 jaar	n.v.t.	3,5 jaar
Tegen de tijd dat het paard 3 jaar is, zijn ook de molaren (permanente kiezen) doorgekomen. Het paard heeft nu een complete set van 36 tanden en kiezen; 12 snijtanden, 12 premolaren en 12 molaren.			
hengstentanden onder	4-4,5 jaar	n.v.t.	4,5-5 jaar
hengstentanden boven	4-5 jaar	n.v.t.	4,5-5,5 jaar
Wanneer het paard rond de 5 jaar is, heeft het een volledig gebit met 36 tot 40 permanente elementen (de 40 zijn inclusief de 4 hengstentanden).			

Bron tekst: Horse Conformation van Juliet Hedge, DVM.

